

ЖУРНАЛ «УНІВЕРСУМ»: ЧВЕРТЬ СТОЛІТТЯ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРИ

Наприкінці вісімдесятих років минулого століття, в добу руйнації советської імперії і появи на посттоталітарному терені нових держав, саме життя вимагало створення на демократичних засадах цілком іншої системи ЗМІ, яка б справді виконувала функції четвертої влади.

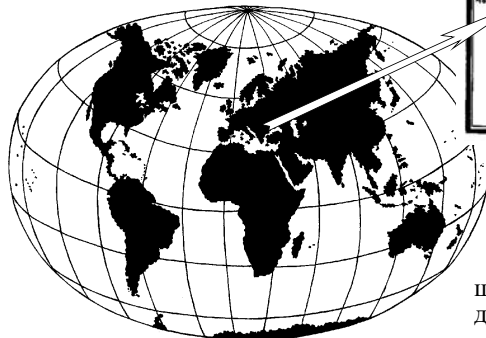
Двомісячник «Універсум» побачив світ у грудні 1993 року. То був час справжньої повені нових періодичних видань, адже нарешті після довгих десятиліть маніпуляцій ідеями та теоріями, фальшування історії, заборони на самостійне мислення перед журналістикою розчинилися двері у відкритий інформаційний простір, досі обмежуваний цензурно, ідеологічно, політично.

Поява журналу «Універсум» в інформаційному просторі України явище цілком закономірне. У період становлення українських масмедій на принципово нових засадах творення державності вкрай потрібен був часопис, якій міг би аргументовано й переконливо відповідати на виклики часу, задовольняв би інтелектуальні запити суспільства, відтворював нові світоглядні тенденції, орієнтовані на світовий екуменізм, ідеї якого в галузі розвитку суспільних процесів, науки, освіти, культури, інформації саме на часі, став би інтелектуальним підґрунтям громадянського суспільства. Потрібен був часопис, орієнтований на ідеї якісної освіти, науки, інформації на державному та світовому рівні.

Поява часопису була викликана потребою мати в новій незалежній Українській державі видання, що задовольняло б інтелектуальні запити громадянського суспільства, відтворювало нові світоглядні тенденції, орієнтовані на світовий екуменізм, ідеї якого в галузі розвитку суспільних процесів, науки, освіти, культури, інформації саме на часі.

Це стало можливим насамперед завдяки політичній незаангажованості видання, творчій вимогливості шеф-редактора Олега Романчука, ретельному аналізу явищ і подій, передовим поглядам авторів і точним прогнозам, які робили знані вчені, політологи, культурологи, журналісти Мирослав Попович, Іван Дзюба, Ярослав Дашкевич, Георгій Бачинський, Валентин Мороз, Мирослав Маринювич, Леонід Шульман, Ярослав Яцків, Корній Товстук, Олександр Федорук...

Через них журнал прагнув реалізувати своє концептуальне завдання –

сприяти гармонізації відносин особистості, суспільства і держави, доводив, що держава не може вивищуватися над суспільством, а має підпорядковуватися його потребам, прагнув консолідувати зусилля інтелігенції у побудові такої держави, стимулювати мислення читачів не як провінціалів, замкнених у вузьких рамках, а як членів принаймні європейського співтовариства.

А ще, безумовно, додавали «Універсумові» авторитету ексклюзивні інтерв'ю, без яких упродовж двох десятиліть не обходилося жодне число журналу. На його сторінках гостювали Костянтин Морозов і Леонід Кравчук, Євген Сверстюк та Іван Дзюба, Михайло Сирога і Віктор Ющенко, Богдан Гаврилишин й Осип Мороз, Юрій Ілленко і Юрій Щербак та багато інших знакових постатей українського державотворення.

Часопис став одним із елементів самоорганізування суспільства в повноцінний громадянський організм. «Універсуму» вдалося сформувати авторитетну редакційну колегію, надійне коло прихильників в Україні та за її межами. Серед авторів видання знані вчені, політологи, культурологи, письменники, публіцисти і журналісти – Юрій Саєнко і Володимир Войтенко, Леонід Капелюшний і Леонід Сотник, Віталій Карпенко і Борис Гривачевський, Євген Сверстюк і Ярослав Дашкевич, Михайло Слабошпицький і Юрій Покаляк... Дехто з них, на превеликий жаль, відійшов у Вічність.

Не так багато українських ЗМІ наважувалися бути відвертими з читачем. Причини усім зрозумілі. Українців три-

валий час обділювали об'єктивною інформацією, насаджуючи чуже. Громадяни опинилися у класичному стані невизначеності – неспроможності прийняти правильне рішення через брак інформації, потрібної для ефективного аналізу ситуації.

Тому поява журналу «Універсум» стала свідченням того, що в Україні таки є сили, здатні боротися за справді незалежну державу, що діти її пам'ятають своїх славних предків.

Журнал «Універсум» – якісне аналітичне видання. Основною тематикою видання – суспільно-політичні події, проекція таких подій на минуле та на майбутнє. Серед публікацій журналу особливе місце відведене об'єктивному висвітленню історичних подій, які не були належним чином чиним досліджені й потрактовані, йдеться зокрема про спростування тоталітарних стереотипів розуміння минулого.

Важливою складовою «Універсуму» є питання розвитку культури України. На шпальтах часопису постійно з'являються матеріали, присвячені сучасній ситуації у книговидавництві, кіно, театрі тощо. Часто друкуються літературні твори сучасних авторів. Значну частку видання займає високоякісна публіцистика від Леоніда Сотника, Леоніда Капелюшного, Олега Романчука, Віталія Карпенка, Володимира Вітківського, Олега Багана та інших.

Автори журналу з державницьких позицій аналізують та інтерпретують різноманітні події в українському суспільстві та в світовому контексті, фахово досліджують політичні процеси в державі й за кордоном, роблять влучні прогнози, акцентують на конечності розв'язання тих чи інших конкретних суспільних проблем (соціальних, політичних, історичних, наукових, освітніх, стратегічних), вкрай важливих для успішного вирішення завдань державотворення. Більшості матеріалів притаманне системне й аналітичне бачення та розуміння проблем у поєдна-

ні з публіцистичною гостротою викладу.

Завдання сучасної журналістики полягає в тому, аби разом з експертами, науковцями шукати вихід з кризової ситуації. «Універсум» намагається і намагається виконувати це завдання не лише як періодичне видання, але і як своєрідний наставник, який пояснює складні політичні та культурні явища, обґрунтовує причини їх виникнення, а головне точно передбачає результат. Позицію журналу можна назвати моделювальною, яка вимальовує перспективу майбутнього країни та суспільства.

Проблеми, які порушує журнал, переважно стосуються державного будівництва. Йдеться про питання політики, культури, суспільних відносин. Спостерігаючи за процесами та явищами в українському суспільстві, автори журналу обґрунтовують потребу системного підходу для кращого розуміння сьогодення, побачити істинні витоки кризових ситуацій в сучасному українському суспільстві. Адже йдеться про посттоталітарне, постґеноцидне і постколоніальне суспільство. Тому без ґрунтового аналізу подій, що в ньому відбуваються, не можливе розуміння соціально-економічних і політичних реформ в Україні, усвідомлення витоків драматичних процесів становлення політичної нації, творення українського інформаційного простору, національної науки, національної освіти, культури. Автори у своїх публікаціях прагнуть не лише вказати на причини,

що негативним чином впливають на соціальну свідомість та мораль громадян, а й допомогти їм адекватно оцінити ту чи іншу ситуацію, відтак ухвалити правильне рішення.

«Універсум» порушує питання національної єдності, ідентичності, добре розуміючи, що без самоідентифікації народу, творення провідної верстви, еліти як одного з елементів закономірного процесу самоорганізування суспільства, існування незалежної країни неможливе. Саме завдяки еліті нація усвідомлює і пізнає себе як таку.

Журнал ретельно аналізує складну ситуацію в державі внаслідок застарілої системи керування і непереможеного радянського типу мислення, наявність в Україні значного прошарку колаборантів серед високопосадовців і тих громадян, які продовжують асоціювати себе з совєтською людиною, сповідуючи принципи «русского міра».

Важливе питання, яке порушує «Універсум», – ставлення російської держави до України та українців. Задовго до початку неоголошеної, так званої гібридної війни Росії проти України, видання звертало увагу на численні загрози для української ідентичності з боку новітнього російського імперіалізму, пострадянського «самодержавія», яке не полишає спроб знищити її (українську ідентичність) різноманітними способами, в тому числі інформаційними (окупація інформаційного простору України – телебачення, радіо, преси, кіно та ін.), відтак реанімувати «єдиную і неделимую».

Журнал неодноразово порушував складні проблеми становища України на геополітичній мапі світу. «Універсум» постійно аналізує таке надзвичайно важливе питання, як будівництво і розвиток українського війська, усвідомлюючи, що без надійного мілітарного хребта, держава може стати розмінною монетою на світовій політичній арені.

Журнал наголошує, що лише після утвердження в свідомості українського суспільства нової системи ціннісних орієнтацій, духовним осердям якої є українська національна ідея, українська культура зможе вийти на новий рівень світових культурних змагань. Лише «косметичного ремонту» законодавства чи ідеологічного перефарбування дотеперішньої культурної політики недостатньо.

«Універсум» акцентує, що всі процеси, які відбуваються у культурному просторі України, потребують рішучих та чітких реформ, стрижнем яких буде реформування культурної політики, яка має відповідати запитам суспільства та світовим стандартам. Журнал звертає увагу на те, що велетенський інтелектуальний потенціал, яким володіє

Україна, не використовується належним чином, що правильний і єдиноможливий шлях – це всебічна інтелектуалізація всього українськомовного та українізація всього інтелектуального.

Вагоме місце у публікаціях «Універсуму» займає аналіз проблем української науки. Журнал акцентує на тому, що наука – це частина загальної культури, а не якась окрема галузь світопізнання. Тому деградація гуманітарної культури неминуче призводить до деградації науки й технології. Скоротивши фінансовий сегмент для науки, держава позбавила себе нових розробок та досліджень та втратила вагому частину кращих науковців, які у пошуках кращого життя, виїхали за кордон і трудяться на благо чужої країни. Науку в Україні, на жаль, сплутали із політикою і нині Українська держава перетворюється на сировинний придаток розвинених країн світу, замість того, аби зайняти належне місце на планеті.

Журнал наполегливо аналізує проблеми, пов'язні з мовним питанням, зокрема неналежне використання державної мови в суспільстві. Часопис відзначає зменшення прошарку інтелігенції, як носія і користувача літературної мови; сприяння поширенню ненормативної лексики, суржику, емоційно експресивної лексики через телебачення, радіо і пресу; видання фіксує низький ступінь освіченості молоді, брак прагнення до самоосвіти, відсутність розуміння національної ідентичності тощо.

«Універсум» постійно наголошує на тому, що мова виконує важливу роль у державному будівництві. В умовах посттоталітарних українська державна мова потребує державного захисту. Мова є нашим гарантом майбутнього держави. Влада має чітко зрозуміти, що державна мова як комунікаційний механізм об'єднує народ у єдине ціле, робить державу міцною.

Публіцистичним статтям в журналі притаманна аналітична глибина, ґрунтова насиченість фактологічним матеріалом, для них характерні яскравість і доступність стилю, вони водночас наукові та популярні. Будівельний матеріал текстів підібраний уміло і поданий майстром слова об'єктивно. Такі знані автори як Леонід Капелюшний, Леонід Сотник, Володимир Вітковський, Олег Романчук та інші ефективно використовують різноманітні способи впливу на аудиторію.

Більшості матеріалів періоду 1993–2018 років притаманний національно-будівничий характер. Це говорить про високу мету, яку ставить перед собою редакція: допомогти читачам самоідентифікуватися та об'єднатися в єдину політичну націю для побудови еко-

номічно могутньої, авторитетної, суверенної Української держави.

Останнє десятиліття XX століття і перше десятиліття XXI століття для України означене стрімкими поворотами у суспільно-політичному та громадсько-культурному житті. Багато з них не можна назвати позитивними для розвитку України, яка все ще перебуває в стані невизначеності, який після початку російської агресії не щез. Система державотворення недосконала. Вона вимагає перезаснування політичної системи, правової, наукової та освітньої, економічної та мілітарної.

Україну все ще продовжують заповнювати неукраїнські або псевдоукраїнські видання, які жодним чином не сприяють розвитку української державної думки та державності як такої. Зрозуміла річ, що основою існування будь-якого видання є економічне підґрунтя. Тут і справді було багато розчарувань. У країні панує економічний та політичний безлад, який гальмує поширення «Універсуму». Варто згадати про політиків, не здатних створити законодавчу базу для розвитку якісної преси в Україні зокрема. Лише щира віра у свою країну допомогла знайти своїх читачів навіть за кордоном, серед діаспори.

Україна щодня має доводити своє законне право на існування як незалежної держави, як самостійного гравця на світовій політичній шахівниці. Доводиться зважати на новітні загрози самостійності, на чужинецькі зазіхання на наші землі, на спроби маніпулювання свідомістю українців.

«Універсум» акцентує, що освіта та культура є найважливішим чинником, що формування суспільно-економічних відносин, вибору правильних і точних дорозв'язків до вершин цивілізації. Державотворчий успіх неможливий

без освічених, моральних, мобільних, високодуховних та високодейних особистостей, державників, які мають почуття відповідальності за свою країну.

Тож часопис взяв на себе роль своєрідного виховника активних творців нового життя в Україні, сприяючи словом публіциста, аналітика, науковця й історика формуванню й утвердженню національної самосвідомості, політичної культури. Сьогодні нашій країні відчутно бракує справжніх провідників, здатних на вчинок в ім'я нації та держави, спроможних вказати орієнтири – шлях народові. Саме життя диктує потребу сильного розуму. Щоб уникнути нових загроз та усунути старі, державі потрібні політично грамотні громадяни, з чіткою громадянською позицією, вмінням думати та аналізувати. На жаль, владна еліта впереваж демонструє неспроможність дати адекватні відповіді на виклики і загрози. Часто-густо цю місію бере на себе публіцистика.

Аналітична публіцистика на сторінках «Універсуму» відображає особливості та проблеми творення політичного, економічного життя і, що сьогодні вкрай актуально, військової сфери. Подача фактів, подій, явищ реальними, а не завуальованими, передбачення результату – основні ознаки часопису.

Державна стратегія вимагає зорієнтованості сучасної освіти на формування національно свідомої і духовно багатого особистості, зумовлює потребу вивчення сучасної публіцистики, яка є могутнім джерелом морального, національного, патріотичного виховання молоді. «Універсум» по суті є пресотворцем, що своєю діяльністю робить вагомий внесок у розвиток української журналістики. Кожному авторові часопису властиві специфічні риси у творчості, індивідуальність та уні-

кальність поглядів та думок, тому їх вичення – це важливий внесок у вичення чвертьстолітньої історії сучасної Української держави.

Суспільно-політична проблематика журналу 1991–2018 років не втратила актуальності. Ґрунтовним дослідженням багатьох тем притаманний прогностичний характер.

Оприлюднені в журналі тексти дають широку, насичену маловідомими, а частіше й зовсім невідомими фактами панораму нашого буття – поступу і поразок, задумів і розчарувань, сподівань і невідворотних реалій. Це неоціненний матеріал для історика, філософа, політолога, економіста, соціолога, правника, культуролога, для науковців та студентства, врешті для всіх, хто не байдужий до політико-економічних, соціально-культурологічних, науково-футурологічних проблем.

«Майбутнє для нас усіх є тотальною невідворотністю, однак ми про нього нічого не знаємо, окрім того, що воно буде відрізнитися від теперішнього, хоч і це також може виявитися забобоном, нашою національною приреченістю на «страшну помсту» позачасовості, викиненості з контексту світового поступу. І тому не буде перебільшенням трактувати услід за славетним Борхесом усі складені за минулі роки сторінки журналу «Універсум» як велетенський історичний текст, де йоти, титли і крапки мають не менше значення, аніж рядки чи цілі розділи, важливість яких для нас іще не відома або глибоко прихована. Згідно з Малларме, світ існує заради книжки; згідно з Блуа, ми – рядки, або слова, або ж букви магічної книги, і ця книга, що пишеться вічно, – єдине, що є у світі, властиво, вона і є світ. Увесь світ. Універсум. І в ньому – Україна».

Так вважає шеф-редактор часопису Олег К. Романчук.

Чверть століття тому, в грудні 1993 року, світ побачило перше число журналу «Універсум». Редакція буде вдячна усім симпатикам часопису за будь-яку фінансову допомогу!

Доброчинні пожертви на підтримку часопису можна зробити через будь-який банк або надіслати поштовим переказом на поточний рахунок 2600744144 в ПАТ АКБ «Львів», ЄДРПОУ 19326603, МФО 325268. Одержувач: ТЗОВ «Універсум»

